

Krzysztof Firlej

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

**UWARUNKOWANIA ROZWOJU
PRZEMYSŁU ROLNO-SPOŻYWCZEGO W UNII EUROPEJSKIEJ**

*DETERMINANTS OF AGRICULTURAL AND FOOD INDUSTRY
DEVELOPMENT – IN THE EUROPEAN UNION*

Słowa kluczowe: produkcja, rozwój, przemysł rolno-spożywczy

Key words: production, development, agri-food industry

Synopsis. W artykule dokonano analizy poziomu produkcji, wartości dodanej brutto i dochodów z działalności rolniczej w Unii Europejskiej. W tym celu posłużono się ich wskaźnikami przyjmując, że służą ocenie stanu funkcjonowania i rozwoju przemysłu rolno-spożywczego. Stwierdzono, że funkcjonowanie przemysłu rolno-spożywczego Unii Europejskiej wciąż narażone i zdeterminowane jest wszelkiego rodzaju nieprzewidywanymi zdarzeniami w sferze polityki, finansów i gospodarki.

Wstęp

Rozwój przemysłu rolno-spożywczego w Unii Europejskiej zdeterminowany jest wieloma czynnikami o charakterze makroekonomicznym. Gospodarka rynkowa wymusza podejmowanie decyzji przez poszczególne jednostki w warunkach ryzyka lub niepewności, a procesy demokratyzujące życie społeczno-ekonomiczne prowadzą do wzrostu odpowiedzialności za nie. Okres kryzysu finansowego, mającego miejsce na rynkach finansowych w latach 2007-2009 w Stanach Zjednoczonych i Europie zmienił dotychczasowe *status quo* gospodarki żywnościowej [Firlej 2008b]. Powstający nowy ład gospodarczy stworzony przez warunki otoczenia finansowego, a przede wszystkim kredytowego, z pewnością zmienił i zdeterminował rozwój wielu branż przemysłu rolno-spożywczego. Unia Europejska wprowadzając reformy wspólnej polityki rolnej znacząco zmieniła charakter i sposób oddziaływania na produkcję i ceny rolne, co niewątpliwie wpłynęło na poziom dochodów rolniczych. Aktualnie prowadzona polityka względem regulacji produkcji rolnej i rynków rolnych wykorzystuje szerokie instrumentarium, które ma być pomocne w realizacji założeń i postulatów obydwu filarów. Są to narzędzia stosowane w postaci bezpośrednich płatności obszarowych w systemie mieszanym, kwotowanie produkcji, zakupy interwencyjne i dopłaty do prywatnego przechowywania, regulacje cenowe, wspieranie konsumpcji lub zużycia na cele niekonsumpcyjne i subwencje eksportowe do krajów trzecich oraz cła i kontyngenty importowe z krajów trzecich [Urban i in. 2010]. Dla szczegółowego zbadania szans i zagrożeń rozwoju przemysłu rolno-spożywczego w Unii Europejskiej należałoby dokonać ogólnej klasyfikacji czynników stymulujących i determinujących jego rozwój w ujęciu przyczynowo-skutkowym. Przewyciężanie wszelkiego rodzaju barier rozwojowych wraz z elementami sprawczymi zmian można traktować, jako elementy wzmacniające funkcjonowanie szeroko pojętego przemysłu rolno-spożywczego w Unii Europejskiej. Siły sprawcze zmian mają zwykle zróżnicowany charakter, który wynika z natury właściwości dyscypliny, z której się wywodzą. Powiązanie czynników z wielowymiarowością dyscyplin naukowych znajduje wyraz w wymiarach życia gospodarczego, których wpływ na rozwój przemysłu rolno-spożywczego jest odczuwalny i merytorycznie uzasadniony [Firlej 2008a]. Wśród najważniejszych wskaźników służących ocenie rozwoju przemysłu rolno-spożywczego za najbardziej miarodajne można uznać: wielkość i wartość produkcji, wskaźnik wartości dodanej brutto uzyskanej w ramach działalności rolniczej oraz wskaźnik dochodów z działalności rolniczej. Wielkość produkcji rolniczej oznacza wynik procesu wytwarzania, czyli ilość i wartość wyprodukowanych produktów rolnych, które mają wartość użytkową i społeczną. Wartość dodaną brutto powszechnie uznawana jest za wartość produkcji ogółem gospodarstwa, pomniejszoną o zużycie pośrednie (tzn. koszty bezpośrednie i ogólnogospodarcze) oraz salda bieżących dopłat i podatków. Określa ona przyrost wartości dóbr wytworzonych w danym gospodarstwie rolnym, precyzuje sytuację ekonomiczną gospodarstwa oraz jest podstawowym kryterium oceny efektywności nakładów czynników produkcji. Wskaźnik dochodów z działalności rolniczej obejmuje dochód z gospodarstwa rolnego, czyli dochód rolniczy związany z użytkowaniem gospodarstwa rolnego, który jest określany dochodem osobistym lub dochodem rozporządzalnym, mającym swe źródło jedynie w gospodarstwie rolnym i jest szczególnie ważny w kontekście potrzeb rozwojowych [Zegar 2008].

Produkcja, wartość dodana brutto i dochody z działalności rolniczej w Unii Europejskiej

Przemysł rolno-spożywczy zajmuje znaczące miejsce w gospodarce Unii Europejskiej, która jest unikatową formą tego typu na arenie międzynarodowej, a zarazem mają ok. 30% udział w światowym PKB. Od momentu powstania ugrupowania, pomimo ówczesnych, powojennych niedoborów żywności, spotykamy się z ciągłą ewaluacją Wspólnej Polityki Rolnej, dzięki której ludność Europy ma zapewnione bezpieczeństwo żywnościowe we wszystkich istniejących wymiarach, choć wciąż trudno mówić o jej fizycznej dostępności dla wszystkich obywateli. Realizacja celu zapewniającego bezpieczeństwo żywnościowe była wspomagana poprzez subwencjonowanie produkcji na dużą skalę, skup jej nadwyżek oraz zapobieganie wszelkiego rodzaju marnotrawstwu żywności. Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego w Unii Europejskiej odbywa się poprzez swobodny przepływ surowców żywnościowych, gotowej żywności oraz korzystanie z nadwyżek wytwarzanych w innych krajach członkowskich na jej terytorium. Ponadto, zawsze istnieje możliwość skorzystania z zapasów żywności gromadzonych przez Komisję Europejską [Małyśz 2009]. W dobie globalizacji, gdy jesteśmy przekonani o możliwościach pełnego zaspokojenia ilościowych potrzeb populacji zamieszkującej terytorium Unii Europejskiej, obowiązkiem producentów żywności jest zapewnienie potrzebnej ilości żywności, która spełnia stawiane kryteria jakościowe, a instytucji ich obsługujących umożliwienie samodzielnego funkcjonowania na rynkach

Tabela 1. Dynamika zmian w wartości produkcji przemysłu rolno-spożywczego w krajach europejskich w latach 2001-2010

Table 1. The dynamics of change in the value of agri-food industry in European countries in 2001-2010

Kraj/ Country	Wartość produkcji [mln zł] w latach/Value of production [mln PLN] over the years									
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Unia Europejska	310 739	302 393	301 130	315 976	308 531	318 957	351 480	370 900	326 381	349 527
Strefa EURO 16)	236 538	230 933	233 074	240 291	233 643	240 598	263 691	272 668	245 821	261 014
Belgia	6 978	6 283	6 462	6 678	6 555	6 904	7 356	7 454	6 786	7 628
Bułgaria	3 748	3 648	3 266	3 464	3 356	3 471	3 256	4 419	3 714	3 778
Czechy	3 219	3 307	2 920	3 470	3 424	3 509	4 230	4 704	3 615	3 956
Dania	8 347	7 586	7 482	7 734	7 865	8 145	9 002	9 214	8 516	9 184
Niemcy	41 229	38 015	36 800	40 012	38 946	40 307	46 331	49 970	42 511	45 117
Estonia	430	432	404	458	521	537	683	651	560	632
Irlandia	5 381	4 959	5 087	5 284	5 297	5 510	5 990	6 104	4 997	5 617
Grecja	9 878	9 755	10 185	10 062	10 529	9 851	10 303	10 070	9 787	10 028
Hiszpania	34 791	35 165	38 296	37 532	35 407	35 779	41 011	39 990	35 896	38 364
Francja	57 431	56 678	55 429	56 929	56 149	58 554	64 029	65 980	60 343	64 701
Włochy	42 668	42 363	42 781	45 106	42 170	42 800	44 612	47 493	43 071	43 930
Cypr	0	0	624	645	654	634	637	634	665	695*
Łotwa	537	547	552	615	693	777	1 006	993	821	901*
Litwa	1 155	1 164	1 191	1 238	1 433	1 381	1 929	2 131	1 707	1 856
Luxemburg	233	257	255	275	273	277	360	313	270	298*
Węgry	5 675	5 921	5 383	6 176	5 702	5 669	6 451	7 772	5 811	6 436
Malta	137	134	117	113	110	112	115	127	124	123*
Holandia	20 363	20 027	20 051	20 015	20 302	22 003	23 427	23 935	22 343	24 767
Austria	5 520	5 307	5 273	5 360	5 343	5 547	6 335	6 652	6 025	6 384
Polska	14 766	13 224	11 653	13 454	14 121	14 987	18 967	20 672	16 242	18 188
Portugalia	6 338	6 139	6 178	6 511	6 111	6 417	6 453	6 848	6 538	6 770
Rumunia	10 611	10 012	10 655	13 541	12 667	14 173	13 991	17 687	13 723	15 284
Słowenia	944	1 029	895	1 018	983	966	1 116	1 173	1 041	1 080
Słowacja	1 530	1 640	1 569	1 692	1 625	1 710	1 955	2 171	1 795	1 842
Finlandia	3 115	3 181	3 073	3 059	3 191	3 228	3 659	3 753	3 628	3 670
Szwecja	4 152	4 261	4 277	4 241	4 277	4 457	5 149	5 010	4 164	4 969
Wielka Brytania	21 562	21 359	20 274	21 294	20 827	21 251	23 125	24 978	21 687	23 329
Norwegia	2 987	3 260	3 120	3 041	3 131	3 149	3 326	3 559	3 353	3 775
Szwajcaria	6 969	7 134	6 778	7 002	6 628	6 318	6 449	7 015	7 020	7 426
Macedonia	802	799	934	988	1 005	1 062	1 056	1 239	-	-

*wartość szacunkowa/estimated value

Źródło:/Source: [www.epp.eurostat.ec.europa.eu]

unijnych i światowych. W tym celu Unia Europejska zabezpiecza publiczne środki finansowe, które przyznawane są według ściśle określonych kryteriów na konkretne cele wyznaczone regulacjami obowiązującymi w danym okresie programowania [Wieliczko 2009]. Aktualnie wolumen produkcji europejskiej żywności jest wystarczająco wysoki, a sytuacja taka w Unii Europejskiej trwa od pięciu dekad. Prawdopodobny scenariusz w tym zakresie to stały wzrost potencjału produkcyjnego unijnej żywności, który będzie dokonywał się dzięki dalszemu wzrostowi postępu technicznego i zapobiegliwości producentów rolnych wdrażającym ulepszone metody gospodarowania i nowoczesne technologie produkcji. Czynnikiem wspomagającym może okazać się ciągły wzrost bufora występującego pomiędzy ilością produkowanej żywności w stosunku do stałej liczby mieszkańców Unii Europejskiej. Wsparciem tej tezy są zmiany w wartości produkcji przemysłu rolno-spożywczego w krajach europejskich w latach 2001-2010 (tab. 1). Dane świadczą o tym, że wartość produkcji przemysłu rolno-spożywczego w ostatniej dekadzie ulegała częstym zmianom, szczególnie w drugiej jej połowie. W 2001 roku wynosiła 310,7 mld euro, w 2005 uległa niewielkiemu zmniejszeniu do 308,5 mld euro, by w 2010 roku osiągnąć poziom 349,5 mld euro. Rekordowym okazał się 2008 rok, gdy wartość produkcji w tym przemyśle wyniosła 370,9 mld euro (wzrost o 19,4% w stosunku do 2001 roku), co było skutkiem sprzyjających warunków klimatycznych i przystąpienia do ugrupowania dwóch krajów członkowskich. Ostatni rok należy również zaliczyć do udanych, jeśli chodzi o wartość produkcji przemysłu rolno-spożywczego, co rokuje nadzieję na wysoką stabilność zaopatrzenia ludności w żywność, a klęska głodu przestaje być poważnie brana pod uwagę w Unii Europejskiej. Dynamika zmian w wartości produkcji przemysłu rolno-spożywczego różnie kształtuje się w poszczególnych krajach europejskich, a najlepszymi w jej wypracowywaniu okazały się w 2010 roku wśród byłej piętnastki: Francja – 64 701 mln euro, Niemcy – 45 116 mln euro, Włochy – 43 929 mln euro, Hiszpania – 38 364 mln euro, Holandia – 24 767 mln euro, Wielka Brytania 23 328 mln euro. Niewiele gorszy rezultat wśród nowych członków Unii Europejskiej uzyskały Polska – 18 188 mln euro i Rumunia – 15 284 mln euro, co stanowi o ich potencjale produkcyjnym i możliwościach konkurencyjnych. W relacjach tych należy jeszcze uwzględnić w wielu przypadkach niższe ceny produktów pochodzenia rolniczego w krajach Europy Środkowej w stosunku do cen obowiązujących w krajach Europy Zachodniej.

Zapewnienie sukcesu rynkowego przedsiębiorstwom przemysłu rolno-spożywczego pozostaje aktualnie zdeterminowane siłą marketingu w stosunku do konsumenta i siłą lobbingu w stosunku do administracji i polityki, a w ramach sektora charakterystycznymi zjawiskami są ekspansja żywności genetycznie modyfikowanej, wprowadzanie na rynek tzw. bezwartościowej żywności, czy masowe fałszowanie żywności [Kowalczyk 2009b]. Kowalczyk uważa, że „...globalizacja gospodarki wymaga nowej interpretacji kategorii bezpieczeństwa żywnościowego i nieco innego rozłożenia akcentów jej wymiarów” [Kowalczyk 2009a]. Wszystkie dotychczasowe działania powinny obejmować dążenia do jego zapewnienia w wymiarach międzynarodowym, narodowym i gospodarstwa domowego oraz przez wzajemne powiązanie i uzupełnianie tworzyć ogólny zbiór dążeń obywateli i instytucji wspomagających ich realizację. Niezbędnym elementem wspierającym okazuje się współczesna polityka żywnościowa, która ma zoptymalizować poziom samowystarczalności i zmaksymalizować bezpieczeństwo żywnościowe każdego kraju, przez co realizowane będą szanse rozwiązywania globalnego problemu żywnościowego. Aktualnie szczególnie ważną dla zdrowia konsumentów jest kwestia produkcji bezpiecznej żywności, która musi spełniać odpowiednie wymagania, czyli odpowiadać warunkom zdrowotnym określonym przez obowiązujące przepisy [Grochowska 2007]. Niezwykle istotnym na światowym rynku żywnościowym okazuje się działalność instytucjonalna, która przejawia się także w wymiarze regionalnym. W Unii Europejskiej na system bezpieczeństwa składają się takie elementy, jak Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności – EFSA oraz systemy krajowe członków Unii Europejskiej, powiązane siecią Systemu Szybkiego Ostrzegania o Niebezpiecznych Produktach Żywnościowych – RASFF.

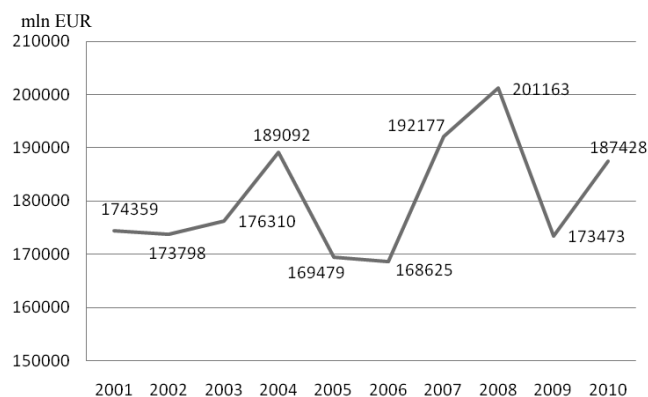
Praktyczną realizacją celów i nowych wyzwań gospodarki żywnościowej zajmują się przedsiębiorstwa przemysłu rolno-spożywczego, które we współpracy z producentami rolnymi mają za zadanie spełnić oczekiwania mieszkańców Unii Europejskiej poprzez eliminację zagrożeń i niepewności na rynku żywności. Przemysł rolno-spożywczy Unii Europejskiej cechuje jego jednolitość, dostęp do światowych rynków, bezcłowy handel, wysoka jakość produktów, nowoczesne technologie produkcji i systemy zarządzania, wysoka kultura biznesowa, konkurencyjne otoczenie globalne i uczestnictwo w rynku światowym. Globalizacja światowego rynku żywności wymuszająca kreację nowej jakościowej polityki żywnościowej (runda z Doha jest również podporządkowana jej wyzwaniom) wpływa na nowe ustalenia WTO odnośnie wspierania rolnictwa, eksportu i kształtowania stosunków handlowych z krajami trzecimi przez Unię Europejską [Duczkowska-Piasecka 2009]. Przedsiębiorstwa produkujące żywność muszą z jednej strony opierać się na determinantom, implikującym procesy globalizacyjne, a z drugiej wykorzystywać szanse tworzone przez nasilające się procesy integracji sektorowej i branżowej, które wpływają na rozwój regionalny i tworzą swego rodzaju odpowiedź na konkurencję globalną. Synergiczna działalność poszczególnych firm tworzy barierę ochronną broniącą ich interesy, a zintegrowane zarządzanie handlem międzynarodowym, czego przykładem jest działalność w tym obszarze Unii Europejskiej, dowodzi racjonalności zawiązywania tego rodzaju współpracy. Polityka prowadzona przez

WTO kreuje także globalną współzależność gospodarek różnych krajów i przedsiębiorstw, które coraz częściej zmuszane są do podejmowania wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych i rozwijania różnych form biznesu. W przemyśle spożywczym przykładem są funkcjonujące na terenie Unii Europejskiej międzynarodowe korporacje transnarodowe. Szczególną ich rolę w przemyśle spożywczym zauważa Chechelski [2008], który stwierdza, że trudno mniejszym, krajowym przedsiębiorcom konkurować z nimi, a wielkość tych firm powoduje, że łatwiej jest im prowadzić negocjacje z rządami krajów w sprawie korzystnych decyzji odnośnie lokalizacji swoich inwestycji i wysokości podatków. Kraje i ich rządy coraz częściej tracą możliwość bezpośredniej ingerencji w bieżące funkcjonowanie przedsiębiorstw i kontroli poziomu ich produkcji. Wyższa efektywność

produkcji zależy od miejsca wytwarzania oraz wymaga stosowania wysokich technologii tworzących dobra o wysokiej wartości dodanej. Analizując wartość dodaną brutto uzyskaną w ramach działalności rolniczej w latach 2001-2010 można jednoznacznie stwierdzić, że zauważalna jest jej wysoka amplituda wahań, na co niewątpliwie miały wpływ warunki klimatyczne i gospodarcze ostatniej dekady. W badanym okresie mieliśmy do czynienia z dwoma wyraźnymi wzrostami wskaźnika, które wystąpiły w 2004 roku (189 092 mln euro) i 2008 roku (201 163 mln euro). Pierwszy wzrost zanotowano w momencie przystępowania nowych krajów (10) do Unii Europejskiej, co wzmocniło możliwości i moce produkcyjne przedsiębiorstw, a drugi w korzystnych warunkach na światowych rynkach surowcowych, gdy rosły ceny artykułów rolno-spożywczych w latach 2006-2008, a więc w okresie przedkryzysowym. Niewątpliwą przyczyną wzrostu wartości dodanej w tym okresie były sprzyjające warunki pogodowe, które wzmocniały możliwości produkcyjne. Okres przystąpienia nowych krajów członkowskich do Unii Europejskiej oraz kryzysu, szczególnie w latach 2008-2009 spowodował zmniejszanie się wskaźnika.

W 2005 roku zmniejszyła się wartość produkcji przemysłu rolno-spożywczego w krajach europejskich, gdyż nie wszystkie podmioty agrobiznesu potrafiły wykorzystać korzyści wynikające ze wspólnej polityki rolnej, dostosować się do mechanizmów unijnego wsparcia i za wcześniej uzyskały wymagany przez Unię Europejską poziom dostosowań rynkowych. W gospodarce Unii Europejskiej wystąpiły w tym okresie zjawiska wzrostu materiałochłonności produkcji, a w szczególności wzrost jej importochłonności, do czego przyczynił się także postępujący proces globalizacji. Ponadto, wzrost osiąganych dochodów rolników był stosunkowo szybko równoważony wzrostem środków do produkcji rolnej, narzędzi i maszyn. Od 2009 roku zauważamy ponownie tendencję wzrostową wskaźnika, co z pewnością spowodowane jest poprawą koniunktury światowej gospodarki, wzrostem cen produktów żywnościowych oraz brakiem występowania anomalii pogodowych.

Analizując porównawczo dane dotyczące wartości dodanej brutto uzyskanej w ramach działalności rolniczej – według średnich cen producentów w krajach europejskich, w latach 2001-2010 (w mln euro) przyjęto odniesienie do roku 2005, jako wyjściowego oraz rozróżnienie na stare i nowe kraje Unii Europejskiej. W badanym okresie dynamika wzrostu analizowanego wskaźnika mieściła się w przedziale 98,9-111,1%, co można uważać za brak znaczących odchyżeń w jego kształtowaniu, a jeśli już, to z pewnością w sensie pozytywnym. Najmniejszą wartość wskaźnik osiągnął w 2009 roku (98,9%), co było skutkiem ogólnie słabej sytuacji gospodarczej na świecie, nie tylko na rynkach żywnościowych, ale również finansowych. Przyczyną trudnej sytuacji były także niesprzyjające warunki pogodowe (susze i powodzie), które występowały w okresie całego roku. Ogólna, słaba koniunktura gospodarcza i niesprzyjające warunki uprawy przyczyniły się również do kształtowania się wskaźnika na niższym poziomie niż zwykle w krajach strefy euro (w 2009 r. uzyskał najniższą wartość na poziomie 91,4%). Biorąc pod uwagę kształtowanie się wskaźnika dochodów z działalności rolniczej w starych krajach Unii Europejskiej zauważamy, że najwyższą wartość osiągnął w 2010 roku, w takich krajach, jak: Belgia – 134,3%, Niemcy – 124,6%, Holandia – 122,1%, Szwecja – 121,7%

Rysunek 1. Wartość dodana brutto uzyskana w ramach działalności rolniczej – według średnich cen producentów w krajach europejskich w latach 2001-2010

Figure 1. The gross added value generated in the agricultural industry -- according to the average producer prices in European countries in 2001-2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostat

[www.epp.eurostat.ec.europa.eu]

Source: own study based on Eurostat [www.epp.eurostat.ec.europa.eu]

Tabela 2. Dynamika wzrostu wskaźnika dochodów z działalności rolniczej (2005 r. = 100) w krajach europejskich w latach 2001-2010

Table 2. The dynamics of the growth rate of agricultural income (2005 = 100) in European countries in the years 2001-2010

Kraj/Country	Wskaźniki dochodów w latach/Rate of agricultural income in years											
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
UE (27)/EU (27)	-	94,9	104,3	105,8	101,6	110,2	100,0	104,0	114,8	109,9	98,9	111,1
Strefa € (16)/Zone € (16)	104,2	107,1	110,9	103,7	105,3	107,6	100,0	103,3	112,1	102,8	91,4	104,9
Belgia/B	105,5	118,7	108,8	96,0	104,3	109,3	100,0	123,5	134,0	109,2	107,7	134,3
Bułgaria/BG	-	105,1	118,0	94,7	88,6	87,4	100,0	97,5	98,8	161,2	125,3	158,7
Czechy/CZ	55,2	66,4	85,0	68,8	59,2	93,2	100,0	102,7	118,6	125,1	98,5	113,9
Dania/DK	81,2	104,9	126,6	89,7	87,8	98,8	100,0	104,2	106,4	66,6	50,3	78,7
Niemcy/D	69,6	90,1	111,0	81,8	75,5	111,9	100,0	108,8	134,9	128,8	101,8	124,6
Estonia/EW	29,0	40,5	53,2	51,6	57,6	94,8	100,0	100,4	142,1	112,1	94,5	138,2
Irlandia/IR	73,3	95,8	90,7	79,2	75,8	80,3	100,0	84,0	94,3	87,0	67,0	85,3
Grecja/GR	119,0	118,5	118,7	114,3	104,3	99,3	100,0	98,3	99,0	88,2	89,6	86,5
Hiszpania/E	99,8	104,2	112,4	108,9	123,1	113,2	100,0	95,5	107,3	97,4	93,8	101,7
Francja/F	112,9	111,5	112,4	108,8	106,8	105,2	100,0	111,4	121,2	106,2	86,6	116,3
Włochy/I	124,3	117,9	115,4	113,5	113,8	114,6	100,0	96,3	93,7	94,3	86,0	83,6
Cypr/CY	125,4	95,0	105,9	107,3	98,7	96,6	100,0	90,4	90,2	85,7	92,3	92,0
Łotwa/LV	39,2	41,1	53,4	52,5	57,6	96,0	100,0	131,8	137,8	117,2	102,4	127,8
Litwa/LT	64,3	60,8	56,4	52,3	58,7	92,5	100,0	89,0	133,4	123,4	106,6	121,8
Luxemburg/L	110,2	104,3	105,4	117,9	108,4	109,2	100,0	94,7	116,1	85,8	57,4	70,2
Węgry/H	77,5	75,1	79,3	62,7	65,4	99,1	100,0	106,6	114,3	153,4	107,2	123,3
Malta/M	88,3	78,7	91,2	90,7	85,9	82,6	100,0	97,5	94,5	90,3	101,0	114,4
Holandia/NL	123,3	124,5	116,2	100,1	108,6	101,1	100,0	122,6	121,1	99,1	87,9	122,1
Austria/A	85,4	90,8	107,1	98,0	97,5	102,3	100,0	110,3	123,2	119,3	93,9	106,2
Polska/PL	60,1	61,0	70,2	63,4	58,5	110,3	100,0	110,5	134,9	108,9	134,7	145,2
Portugalia/P	111,9	94,8	101,8	97,3	98,4	108,7	100,0	104,4	100,2	104,2	100,6	109,2
Rumunia/RO	80,8	66,9	114,2	106,8	121,2	175,2	100,0	99,3	76,8	114,4	92,4	89,1
Słowenia/SLO	63,2	71,5	62,1	81,9	64,6	99,5	100,0	97,4	109,6	99,1	86,7	92,8
Słowacja/SK	85,6	82,4	93,7	88,6	82,9	107,3	100,0	122,1	128,9	143,5	110,5	115,2
Finlandia/FIN	81,0	94,6	95,2	94,7	93,5	90,1	100,0	98,5	111,6	93,1	108,6	107,8
Szwecja/S	77,4	85,0	90,6	95,5	92,8	83,9	100,0	113,5	135,7	124,2	94,8	121,7
Wielka Brytania/GB	83,1	80,8	85,6	94,7	108,5	101,2	100,0	103,9	110,8	143,5	129,6	121,3
Norwegia/N	140,6	122,9	119,7	125,0	121,8	119,8	100,0	93,6	104,6	103,3	104,7	113,4
Szwajcaria/CH	99,9	103,0	95,7	102,1	94,9	105,9	100,0	97,1	102,5	107,2	105,1	103,0
Macedonia/MK	70,5	68,6	45,6	65,9	69,6	97,9	82,1	112,6	97,1	98,5	104,5	-

*wartość szacunkowa/estimated value

Źródło:/Source: [www.epp.eurostat.ec.europa.eu]

i Wielka Brytania – 121,3% (tab. 2). Analogicznie w nowych krajach członkowskich najwyższe wartości wskaźnika osiągnęły takie kraje, jak: Bułgaria – 158,7%, Polska – 145,2%, Estonia – 138,2%, Łotwa – 127,8%, Węgry – 123,3% i Litwa – 121,8%. Jako czynniki wspomagające osiąganie najwyższych wartości wskaźnika w tych krajach można wymienić prawidłowo realizowane założenia wspólnej polityki rolnej, wykorzystanie instrumentów finansowych, rosnące ceny surowców rolnych i pojawienie się nowej konkurencji wśród producentów rolnych. Wśród starych krajów członkowskich najniższe wartości wskaźnik osiągnął w Luxemburgu – 70,2%, w Danii – 78,7%, we Włoszech – 83,6%, w Irlandii – 85,3% i Grecji – 86,5%, a wśród nowych krajów członkowskich: w Rumunii – 89,1%, na Cyprze – 92,0% i w Słowenii – 92,8%.

Podsumowanie

Dokonując oceny uwarunkowań rozwoju przemysłu rolno-spożywczego w ostatniej dekadzie w Unii Europejskiej można zauważyć, że jest on zdeterminowany wieloma czynnikami o charakterze makroekonomicznym. Badania wskaźników wartości produkcji, wartości dodanej brutto uzyskanej w ramach działalności rolniczej oraz dochodów z działalności rolniczej umożliwiły przedstawienie zależności występujących pomiędzy ich poziomem a kształtującymi je uwarunkowaniami.

Wyniki przeprowadzonej analizy pokazały, że wartość dodana brutto oraz dochody z działalności rolniczej mogą być wykorzystane do oceny rozwoju przemysłu rolno-spożywczego, gdyż istnieje wiele czynników ograniczających ich kształtowanie i równocześnie wpływających na długofalowy proces zmian dokonujących się w gospodarce rolnej. Podnoszenie poziomu wartości dodanej brutto implikuje dochody z działalności rolniczej, co bezpośrednio przekłada się na wzrost poziomu reinwestowanego kapitału w przemyśle rolno-spożywczym i motywuje do osiągania coraz lepszych wyników. Następujące wzrost i rozwój gospodarczy prowadzą do podnoszenia standardu życia rodzin rolniczych i ich sytuacji społecznej, powiększania poziomu produkcji oraz zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego.

Z przeprowadzonej analizy można wnioskować, że funkcjonowanie przemysłu rolno-spożywczego Unii Europejskiej wciąż narażone i zdeterminowane jest wszelkiego rodzaju nieprzewidywanymi zdarzeniami w sferze polityki, finansów i gospodarki. Pomimo ciągłego interwencyjnego wsparcia instytucjonalnego i finansowego przedsiębiorstwa przemysłu rolno-spożywczego, wciąż nie mają zapewnionej stabilnej pozycji wśród innych sektorów gospodarki Unii Europejskiej. Z jednej strony ich pozycja wydaje się niezagrażona, ze względu na istniejący przymus konsumpcji, z drugiej jednak, niska rentowność wielu branż wymusza alokację kapitału w innych sektorach gospodarki. Uzyskiwany poziom wartości produkcji wielu branż spożywczych, choć niejednokrotnie można uznać za znaczący, dla pojedynczych producentów okazuje się zbyt niski, by być przez nich odbierany za opłacalny.

Literatura

- Chechelski P.** 2008: Wpływ procesów globalizacji na polski przemysł spożywczy. *Studia i Monografie*, 145, IERiGŻ, PIB, Warszawa, 47.
- Duczowska-Piasecka M., Pysz G.** 2009: Bariery i wyzwania dla przedsiębiorstw przemysłu spożywczego na jednolitym rynku europejskim. [W:] *Wokół trudnych problemów globalnego rozwoju obszarów wiejskich, gospodarki żywnościowej i rolnictwa* (red. K. Duczkowska-Małysz). Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, 251 i nast.
- Firlej K.** 2008a: Rozwój przemysłu rolno-spożywczego w sektorze agrobiznesu i jego determinanty. Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, 52.
- Firlej K.** 2008b: Wpływ otoczenia zewnętrznego na rozwój i konkurencyjność przedsiębiorstw przemysłu spożywczego – wyniki analizy scenariuszowej. IERiGŻ-PIB, 110, Warszawa, 77, 98.
- Grochowska M.** 2007: Bezpieczeństwo żywności i żywienia. Komentarz do ustawy oraz przepisów wspólnotowych. Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., Gdańsk, 8.
- Kowalczyk S.** (red.) 2009a: Bezpieczeństwo żywności w erze globalizacji. Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa, 95.
- Kowalczyk S.** 2009b: Sektor rolno-żywnościowy – perspektywy w rozszerzonej Europie czy zagrożenie globalne? [W:] *Wokół trudnych problemów globalnego rozwoju obszarów wiejskich, gospodarki żywnościowej i rolnictwa* (red. K. Duczkowska-Małysz). Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, 120.
- Małysz J.** 2009: Bezpieczeństwo Żywnościowe – wokół rozumienia kategorii bezpieczeństwa. [W:] *Wokół trudnych problemów globalnego rozwoju obszarów wiejskich, gospodarki żywnościowej i rolnictwa* (red. K. Duczkowska-Małysz). Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, 137.
- Urban R., Szczepaniak I., Mroczek R.** 2010: Polski Sektor Żywnościowy w pierwszych latach członkostwa. IERiGŻ, PIB, 177, Warszawa, 45.
- Wieliczko B.** 2009: Zarządzanie rozwojem obszarów wiejskich w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej. [W:] *Wokół trudnych problemów globalnego rozwoju obszarów wiejskich, gospodarki żywnościowej i rolnictwa* (red. K. Duczkowska-Małysz). Szkoła Główna Handlowa, Warszawa, 54. [www.epp.eurostat.ec.europa.eu], 15.04.2011.
- Zegar J.S.** 2008: Dochody rolników po akcesji do Unii Europejskiej. [realia.com.pl].

Summary

In the presented paper the level of production, gross value added and income from agricultural activities in the European Union were analysed. For this purpose, the indicators assuming that serve the assessment of the functioning and development of agri - food industry were used. It was found that the food industry in the European Union is still at risk and is determined by all kinds of unforeseen events in politics, finance and economy.

Adres do korespondencji:

dr Krzysztof Firlej
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków
e-mail: firlej@uek.krakow.pl